

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทอผ้าไหมของคนลาว
ในนครหลวงเวียงจันทน์
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)*
Changing of Silk Weaving Patterns of Laotian
in Vientiane Capital
Lao People's Democratic Republic (Lao PDR)

เข็มเพชร ศรีสมพาน (Khemphet Sysomphanh)¹
บัวพันธ์ พรหมพักพิง (Buapun Promphakping)²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการส่งเสริมอุตสาหกรรมผ้าไหมของรัฐบาล 2) เพื่อศึกษาการค้าผ้าไหมในนครหลวงเวียงจันทน์ และ 3) เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทอผ้าไหมของคนลาวในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ใช้รูปแบบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้ทอผ้าไหม ผู้ค้าผ้าไหม และ ผู้บริโภค จำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เก็บรวบรวม

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนากระบวนการสร้างมาตรฐานผ้าไหมแห่งชาติเพื่อส่งเสริมศักยภาพอุตสาหกรรมผ้าไหมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น (The article is part of the Thesis entitled “The Development of National Silk Standardization Process to Enhance the Silk Industry Capacity of the Lao People’s Democratic Republic” A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy Program in Development Science, Graduate School, Khon Kaen University)

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาพัฒนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (Doctoral Candidate in the Doctor of Philosophy Program in Development Science, Graduate School, Khon Kaen University) e-mail: khemphet_sy@kkumail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (Assoc.Prof.Dr., the Doctor of Philosophy Program in Development Science, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University) (Corresponding author e-mail: buapun@kku.ac.th)

ข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ผลการวิจัยพบว่า นโยบายการส่งเสริมอุตสาหกรรมสิ่งทอที่ชัดเจน และการดำเนินโครงการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็กรัฐได้ก่อให้เกิดกลุ่มทอผ้าไหมในระดับชุมชน นอกจากนี้ยังกระตุ้นให้เกิดการลงทุนของภาคธุรกิจการค้าและโรงงานผลิตผ้าไหมในภาคเอกชนด้วย ซึ่งประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มหาบเร่ขายผ้าไหม 2) กลุ่มเจ้าของร้านขายผ้าไหม และ 3) กลุ่มโรงงานทอผ้าไหม ยิ่งไปกว่านั้น รูปแบบการทอผ้าไหมของคนลาวได้เปลี่ยนแปลงจากยุคอดีตคือ การทอผ้าไหมไว้ใช้ในครัวเรือนมาเป็นยุคการทอผ้าไหมหลังการส่งเสริมอุตสาหกรรมและการค้า ซึ่งประกอบด้วย 3 รูปแบบ คือ 1) รวมกลุ่มทอผ้าเพื่อขาย 2) รับจ้างทอผ้าไหมในครัวเรือน และ 3) รับจ้างทอผ้าที่โรงงานนายทุน ความต้องการผ้าไหมในตลาดที่เพิ่มมากขึ้น และมีความหลากหลายมากขึ้นเป็นปัจจัยที่ทำให้รูปแบบการทอผ้าไหมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตด้วย

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลง, รูปแบบการทอผ้าไหม, ผ้าไหม, นครหลวงเวียงจันทน์, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)

Abstract

This research aims to 1) study the silk industry promotion of Laos's government 2) to study the silk trade in Vientiane Capital, and 3) to analyze the changing of Laotian silk weaving patterns in Vientiane Capital, Lao People's Democratic Republic (Lao PDR.) The qualitative research method was applied in the study. Twenty-five key informants consist of silk weavers, silk shop owners, and silk customers. A semi-structured interview guide that constructed by the researcher applying as a tool in the research. Semi-structured interview methods and non-participant observation techniques are utilized in data collection. Content analysis method and descriptive analysis are operated in the data analysis phase. The finding showed that

the promotion of the textile industry policy and the SMEs implementation project from the government leads to establishing a silk weaving group in the community. It also encourages investment in trading businesses and silk factories in the private sector which composed of 3 groups: 1) silk hawkers, 2) silk shop owners, and 3) silk weaving factories. In addition, Lao silk weaving has changed from the era of traditional silk weaving, which is weaving cloth for household use, to the era of silk weaving after promoting industry and trade. It consists of 3 weaving patterns namely, 1) community weaving groups, 2) hiring silk weaving in the household, and 3) full-time silk weaving employment in the factory. Increasing demand for silk and the variety of silk patterns in the market is a factor that changes the way of weaving silk in the present day as well.

Keywords: Changing, silk weaving patterns, silk, Vientiane capital, Lao's People Democratic Republic (Lao PDR.)

1. บทนำ

การทอผ้า (Weaving) เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของคนลาว ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การทอผ้าเป็นมรดกของชนเผ่าที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดเทคนิค และวิธีการทอผ้าให้กับคนรุ่นใหม่ เช่น การจัดเตรียมวัตถุดิบ การสร้างลวดลาย การย้อม และการทอ เป็นต้น (Esterik, 1999) การทอผ้าของคนลาวยังสะท้อนถึงความคาดหวังทางวัฒนธรรม แสดงถึงความเชื่อและความรู้ ภูมิปัญญาที่ได้สะสมกันมาจากหลายรุ่นวัย (Asia InCH, 2021) การทอผ้าไหม (Silk weaving) เป็นกิจกรรมที่เริ่มจากการเพาะพันธุ์หนอนไหม เก็บใบหม่อนมาเลี้ยงไหม การทำความสะอาดตัวไหม การสาวไหม การทอผ้าไหม (McIntosh, 2002) อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันผ้าลาวมีการเปลี่ยนแปลงในหลายลักษณะ เช่น ลวดลาย สี การออกแบบ ขนาด รูปแบบของการทอ และเส้นใยที่ใช้ทอ เป็นต้น

(Hall, 2004) นอกจากนี้ การออกแบบผ้าไหมลาวในปัจจุบันยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของผ้าลาว (Authentic) และมีการผสมผสานวัตถุดิบสมัยใหม่จากต่างประเทศลงในเรื่องด้วย (Doolittle & Black, 2015) ด้วยมีการเปลี่ยนแปลงซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี 1990 จากการทอผ้าด้วยมือมีเป้าหมายเพื่อไว้ใช้ส่วนตัว (Personal use) แต่ปัจจุบันเป็นการทอเพื่อการค้ามากขึ้น โดยเฉพาะเพื่อตอบสนองผู้บริโภคจากต่างประเทศ (Sisane, 2018) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวิถีการทอผ้าไหมของคนลาวในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต

ตลอดระยะเวลากว่า 3 ทศวรรษของการดำเนินนโยบายจินตนาการใหม่ (New Economic Mechanisms: NEMs) ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ซึ่งเน้นกลไกตลาดเสรีได้ก่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ (Phimphanthavong, 2012) ในช่วงการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมา (ค.ศ. 1995-2015) พบว่า อุตสาหกรรมการส่งออกเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มของ สปป.ลาว เกินดุลการค้าประมาณ 85 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยในปี 2017 สามารถสร้างมูลค่าการส่งออกเกินดุลสูงกว่า 120 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งสาเหตุหนึ่งก็มาจากการได้รับสิทธิพิเศษทางภาษี (Generalized System of Preferences: GSP) จากสหภาพยุโรป และสหรัฐอเมริกา (Association of Lao Garment Industry, 2018; Department of Foreign Trade Policy, 2018) สปป.ลาว ยังส่งออกผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไปยังต่างประเทศเป็นประจำทุกปี โดยในปี 2014 มีมูลค่าการส่งออกมากที่สุดกว่า 2.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เช่น เส้นไหม ผ้าไหมสีพื้น เป็นต้น (The United Nation COMTRADE, 2021) กลไกตลาดเสรียังก่อให้เกิดการลงทุนในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มจากต่างประเทศ เช่น จีน ปากีสถาน ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส ไต้หวัน เนเธอร์แลนด์ ไทย และญี่ปุ่น (Manolom, 2020) นอกจากนี้ ความต้องการผ้าไหมจากนักท่องเที่ยว และผู้หญิงลาวที่อพยพไปอยู่ต่างประเทศก็เป็นปัจจัยกระตุ้นให้ธุรกิจการค้าผ้าไหมขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง (McIntosh, 2002; Hall, 2004) ปัจจุบัน สปป.ลาวกำลังดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรม พ.ศ. 2559–2573 โดยกำหนดให้สินค้าหัตถกรรมผ้าไหมและผ้าฝ้ายลาวเป็น 1 ใน 9 ของสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศ (Economic Research Institute for ASEAN and East Asia, 2016) ดังนั้นจะเห็นได้ว่านโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของภาครัฐและความต้องการสินค้าของผู้บริโภคน่าจะส่งผลให้ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมสิ่งทอและผ้าไหมของ สปป.ลาว ขยายตัวอย่างต่อเนื่องและก้าวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวมีความน่าสนใจประการหนึ่ง คือ การพัฒนาเศรษฐกิจด้วยกลไกตลาดเสรีได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทอผ้าไหม ภายใต้การดำเนินนโยบายที่ผ่านมาสรางความท้าทายต่อการผลิตผ้าไหมในหลากหลายมิติ เช่น เป้าหมายการทอผ้า การใช้วัตถุดิบ และวิธีการทอผ้าไหม เป็นต้น ดังนั้นเพื่อทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทอผ้าไหมของคนลาวแล้ว ยังใช้เป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมอุตสาหกรรมและหัตถกรรม กรมการผลิตและสนับสนุนการลงทุน กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้า เป็นต้น สามารถนำไปใช้ประกอบการวางแผนงานเพื่อพัฒนาอาชีพและรายได้ให้กับครัวเรือนทอผ้าไหม ตลอดจนภาคส่วนธุรกิจและอุตสาหกรรมผ้าไหมของ สปป.ลาว ได้ต่อไปในอนาคต

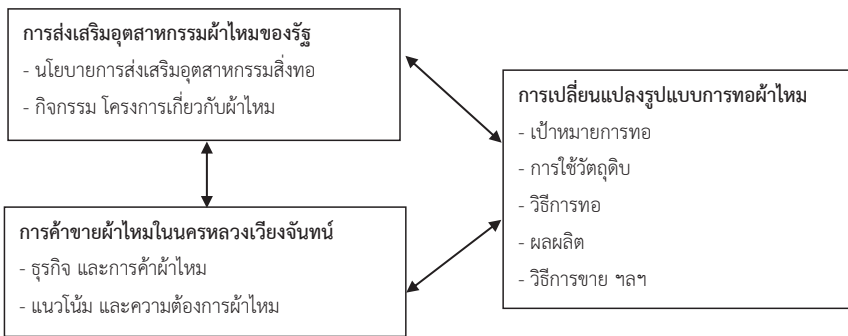
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการส่งเสริมอุตสาหกรรมผ้าไหมของรัฐบาล สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- 2) เพื่อศึกษาการค้าผ้าไหมในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- 3) เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทอผ้าไหมของคนลาวในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดการทอผ้าไหมแบบดั้งเดิม (Traditional silk weaving) และ แนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบตลาด (Market economy system) ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา โดยแนวคิดการทอผ้าไหมแบบดั้งเดิมได้ชี้ให้เห็นเป้าหมายการทอผ้า การจัดเตรียมวัตถุดิบ วัสดุอุปกรณ์ในการทอ การสร้างลวดลาย และวิธีการทอผ้าไหม ส่วนแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเป็นระบบเศรษฐกิจที่เน้นการลงทุน การผลิต การกระจายสินค้าและบริการ ซึ่งถูกขับเคลื่อนด้วยกลไกอุปสงค์ (Supply) และอุปทานในตลาด (Demand) ลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบตลาดคือ การมีอยู่ของปัจจัยทางการตลาด ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดสรรทุนและปัจจัยนำเข้า (Gregory & Stuart, 2004; Altvater, 1993) ผู้วิจัยได้บูรณาการทั้งสองแนวคิดนี้เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย

สำหรับกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย 3 ส่วน ซึ่งแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กัน (ภาพที่ 1) ได้แก่ การส่งเสริมอุตสาหกรรมผ้าไหมของรัฐ การค้าขายผ้าไหมในนครหลวงเวียงจันทน์ และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทอผ้าไหม โดยแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบตลาด ช่วยให้ผู้วิจัยวิเคราะห์นโยบายและกลไกการพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอของรัฐที่ว่าจะส่งผลให้รูปแบบการทอผ้าไหมเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงภาคธุรกิจและการค้าผ้าไหมด้วย ในขณะที่แนวคิดการทอผ้าไหมแบบดั้งเดิมจะช่วยให้ผู้วิจัยทราบประเด็นย่อยๆ ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการทอผ้าไหม เช่น เป้าหมายการทอ การใช้วัตุดิบ วิธีการทอ ผลผลิต เป็นต้น ซึ่งประเด็นที่เปลี่ยนแปลงไปเหล่านี้อาจเป็นผลมาจากกลไกหรือแนวโน้มความต้องการผ้าไหมในตลาด และกิจกรรม โครงการ การส่งเสริมอุตสาหกรรมสิ่งทอและผ้าไหมจากภาครัฐ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเลือกการศึกษาคณะเฉพาะกรณี (Case study approach) เพื่อศึกษากิจกรรม เหตุการณ์ หรือข้อมูลจากหลายบุคคล (Multiple individual) โดยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร บันทึก การสัมภาษณ์ และสังเกตมาใช้ในการศึกษา (Creswell, 2013) เลื่อนนครหลวงเวียงจันทน์เป็นพื้นที่ศึกษา เพราะเป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้าผ้าไหม และการลงทุนอุตสาหกรรมสิ่งทอของประเทศ มีกิจกรรมทอผ้าไหมที่หลากหลายทั้งในระดับครัวเรือน การรวมกลุ่มทอผ้า และธุรกิจการค้าผ้าไหม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ผู้วิจัยเลือกอย่างเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้ทอผ้าไหม (10 คน) เป็นผู้ที่มิประสบการณทอผ้าไหมอย่างน้อย 1 ปีขึ้นไป ได้แก่ ผู้ทอผ้าในครัวเรือน สมาชิกกลุ่มทอผ้าในชุมชนและ ผู้รับจ้างทอผ้า 2) กลุ่มผู้ค้าผ้าไหม (5 คน) เป็นเจ้าของร้านค้าขายผ้าไหมทั้งขนาดเล็ก (ไม่มีลูกจ้าง/ไม่เกิน 1-2 คน) ขนาดกลาง (ลูกจ้างไม่เกิน 5 คน) และขนาดใหญ่ (ลูกจ้างตั้งแต่ 6 คนขึ้นไป) และ 3) กลุ่มผู้ซื้อผ้าไหม (10 คน) โดยเลือกผู้ที่ซื้อผ้าไหมอย่างน้อย 1 ผืนขึ้นไป รวมมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ 1) แนวทางการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทอผ้าไหม เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการทอผ้าไหมจากอดีตถึงปัจจุบัน เช่น เป้าหมายการทอผ้าไหม การเตรียมเส้นไหม วิธีการทอ ชนิดและปริมาณผลผลิตระยะเวลาในการทอ การรับจ้างทอผ้าและรายได้ เป็นต้น 2) แนวทางการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ค้าผ้า เพื่อศึกษาการทำธุรกิจ การค้าขายผ้าไหมจากอดีตถึงปัจจุบัน เช่น การได้มาของผ้าไหมที่นำมาขาย การติดต่อซื้อขาย ลูกค้าที่มาซื้อผ้าไหม ราคาขาย ผลกำไร แนวโน้มความต้องการผ้าไหมในตลาด เป็นต้น และ 3) แนวทางการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ซื้อ เพื่อศึกษาการเลือกซื้อผ้าไหม เหตุผลที่เลือกซื้อผ้าไหมลาว ปริมาณและผลผลิตผ้าไหมที่ซื้อ จำนวนเงินที่ใช้จ่ายในการซื้อผ้าไหม และแนวโน้มความต้องการผ้าไหมในอนาคต และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดกลุ่มของข้อมูล และจำแนกประเด็นของการศึกษาและมีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

5. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทอผ้าไหมของคนลาวในนครหลวงเวียงจันทน์ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอ 3 ส่วน ได้แก่ 1) การส่งเสริมอุตสาหกรรมผ้าไหมของรัฐบาล 2) การค้าขายผ้าไหมในนครหลวงเวียงจันทน์ และ 3) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทอผ้าไหมของคนลาว

5.1) การส่งเสริมอุตสาหกรรมผ้าไหมของรัฐบาล

นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของ สปป.ลาว เริ่มมีทิศทางที่ชัดเจนเมื่อก้าวเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (ปี 1986-1990) คือ การประกาศใช้นโยบาย “จินตนาการใหม่” (New Economic Mechanism: NEM) เป็นการนำระบบ

การค้า/ตลาดเสรีมาเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 3, 4 และ 5 ได้เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) เพื่อรองรับการขยายตัวของภาคการผลิตและอุตสาหกรรม สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 6 เปิดกว้างการแข่งขันของภาคเอกชนและธุรกิจจากทั้งในและต่างประเทศ การพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอย่างเข้มข้น (SMEs) และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 7 ได้ที่เน้นการรักษาความมั่นคงและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนใช้เทคโนโลยีใหม่ (Economic Research Institute for ASEAN and East Asia, 2016) สำหรับในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 8 โดยมีเป้าหมายในการสร้างรายได้ปานกลางระดับบน มีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งเพื่อรองรับอุตสาหกรรมและความทันสมัย ปัจจุบันประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่การดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 9 (ปี 2021-2025) โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพภาคการผลิตและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและยั่งยืน และปรับปรุงความอยู่ดีมีสุขของประชาชน (Laofab, 2021)

ทั้งนี้ผ้าไหมอยู่ในหมวดหัตถกรรมผ้าไหมและผ้าฝ้าย (Lao silk and cotton handicraft) ของสินค้าอุตสาหกรรมลาว ซึ่งถูกบรรจุให้เป็น 1 ใน 9 ของสินค้ายุทธศาสตร์การส่งออกที่สำคัญของประเทศ โดยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 7 รัฐได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาอุตสาหกรรมด้านหัตถกรรมคือ เพื่อพัฒนาและขยายงานฝีมือในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี กระตุ้นการขยายตัวผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายและผ้าไหมที่ร้อยละ 20 ต่อ (Ministry of Planning and Investment, 2011) กรมการผลิตและสนับสนุนการลงทุนกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาอุตสาหกรรมหัตถกรรมของ สปป.ลาว โดยกรมนี้ได้กำหนดกลยุทธ์การพัฒนา คือ “การพัฒนาหัตถกรรมผ้าฝ้ายและผ้าไหมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นมรดกตกทอดไปสู่รุ่นลูกหลาน และใช้เพื่อสะท้อนถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของคนลาว ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ของรัฐแต่งกายด้วยเครื่องแบบผ้าไหมและผ้าฝ้าย ออกแบบและพัฒนาสินค้าผ้าไหมให้กลายเป็นสินค้าที่น่าดึงดูดและเป็นที่ต้องการสำหรับลูกค้าในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะการใช้เป็นของขวัญและของที่ระลึกสำหรับผู้เข้าชม” (Department of Production and Trade Promotion, 2010) สำหรับผลการพัฒนาอุตสาหกรรมหัตถกรรมและสิ่งทอในปัจจุบัน พบว่า โรงงานสิ่งทอในนครหลวงเวียงจันทน์มีการขยายตัวอย่างมาก โรงงานส่วนใหญ่เป็นของนายทุน

ต่างประเทศ คือ จีน ปากีสถาน ออสเตรเลีย เวียดนาม ฝรั่งเศส ไต้หวัน เดนมาร์ก อิตาลี ไทย และญี่ปุ่น ปัจจุบัน สปป.ลาว มีบริษัทสิ่งทอ 96 แห่ง โดย 57 แห่งเป็นทั้งผู้ผลิตและส่งออก (Thephavong, Lemsouthi & Vilavong, 2021) นอกจากนี้ จากสถิติมีการจ้างแรงงานทั้งหมด 37,000 คน คิดเป็นร้อยละ 23 จากแรงงานทั้งหมดในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งมีประมาณ 162,000 คน ในช่วงปี 2005-2015 และในปี 2019 โครงสร้างมูลค่าการผลิตของอุตสาหกรรมสิ่งทอและตัดเย็บเสื้อผ้าเด็บโตเป็นอันดับที่ 3 ของอุตสาหกรรมทั้งหมด รวมคิดเป็นร้อยละ 20.38 รองจากอุตสาหกรรมการผลิตอาหาร และอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดื่ม (Manolom, 2020)

อย่างไรก็ดี กรมการผลิตและสนับสนุนการลงทุน กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้ามีบทบาทในการส่งเสริมหัตถกรรมของประเทศ แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณ การดำเนินกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมผ้าไหมของ สปป.ลาว จึงได้รับการสนับสนุนจากองค์การระหว่างประเทศในหลายด้าน เช่น ศูนย์ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (NZDA) ให้ทุนสนับสนุน 500,000 ดอลลาร์ เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าอุตสาหกรรมผ้าไหม (Silk Industry Value Chain) (Struthers, 2004) ในปี 2007 ประเทศลาวก็มีโครงการพัฒนาไหม (Silk Development Project) ซึ่งประเทศฝรั่งเศสให้การสนับสนุนภายใต้ชื่อ Service Fraternel d'entraide-Laos (SFE) มีระยะเวลาในการดำเนินการตั้งแต่ปี 2007 – 2013 โดยมีเป้าหมายเพื่อช่วยให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชนบทสามารถยังชีพด้วยการใช้ความรู้และทักษะในการผลิตผ้าไหม ลักษณะโครงการในระยะแรกเป็นการฝึกอบรมแกนนำให้มีความรู้ความสามารถในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม (Sericulture) ให้มีประสิทธิภาพ ระยะต่อมาจึงให้แกนนำเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับครัวเรือนที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในพื้นที่อีกทอดหนึ่ง เช่น การคัดเลือกพันธุ์หม่อน พันธุ์ไหม การเตรียมอุปกรณ์จัดหาทุนและแรงงาน เป็นต้น (Service Fraternel d'entraide-Laos, 2020)

การได้รับการสนับสนุนจากสภาการค้าและอุตสาหกรรมแห่งชาติลาว ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ภายใต้ความร่วมมือของกรมการผลิตสินค้าและส่งเสริมการค้า กระทรวงอุตสาหกรรมและการพาณิชย์ โดยมียุทธศาสตร์และกลยุทธ์ที่ใช้ดำเนินการพัฒนา SMEs ได้แก่ ยุทธศาสตร์การส่งออกหัตถกรรมผ้าไหมลาวและผ้าฝ้าย และกลยุทธ์การส่งออกเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากความสามารถในท้องถิ่น (Small and Medium Enterprise Promotion and

Development Office: SMEPDO, 2006) ต่อมาในปี 2011 -2015 ก็มีโครงการความร่วมมือ
ด้านการผลิตไหมอย่างยั่งยืนในชนบทของลาว โดยความร่วมมือของกองทุนพัฒนาสังคม
ญี่ปุ่น (JSDF) และธนาคารโลก (World Bank) มีวัตถุประสงค์เพื่อเอาชนะข้อจำกัด
ด้านอุปทานโดยการทำงานร่วมกับบริษัทไหมชั้นนำเพื่อสนับสนุนเกษตรกรในการลงทุน
ขยายพันธุ์ไหม มีการทดลองใช้แบบจำลองนวัตกรรมที่สร้างพันธมิตรด้านการผลิตไหม
ที่เชื่อมโยงชุมชนในชนบทกับตลาด เพื่อสร้างโอกาสในการสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน
ที่ด้อยโอกาสในชนบท เช่น แขวงเซกอง หัวพัน เชียงขวาง บอลิคำไซ และพงสาลี
โดยในปี 2012 ได้เงินสนับสนุนโครงการมูลค่า 1,876,200 ดอลลาร์สหรัฐ (Trade and
Product Promotion Department, 2011)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สปป.ลาว มีนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมหัตถกรรมอย่างต่อ
เนื่อง และได้กำหนดยุทธศาสตร์ให้สินค้าหัตถกรรมผ้าไหมลาวและฝ้าย เป็น 1 ใน 9 ประเภท
เพื่อเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญในช่วง 15 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2559–2573) รัฐมีกลยุทธ์และ
แผนงานส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมผ้าไหมลาวที่ชัดเจน และการช่วยเหลือสนับสนุน
จากพันธมิตรต่างประเทศ โดยมีกรมการผลิตและสนับสนุนการลงทุน กระทรวงอุตสาหกรรม
และการค้าเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินนโยบาย นอกจากนี้ยังได้รับการช่วยเหลือ
สนับสนุนการพัฒนาหัตถกรรมผ้าไหมผ่านองค์กรระหว่างประเทศอีกด้วย ดังนั้นจะเห็นได้
ว่าโครงสร้างรัฐมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและการค้าผ้าไหมของประเทศ

5.2) การค้าขายผ้าไหมในนครหลวงเวียงจันทน์

การค้าผ้าไหมในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว มี 3 รูปแบบ กลุ่มแรก
“กลุ่มหาบเร่ขายผ้าไหม” ผู้ค้าผ้ากลุ่มนี้จะนำผ้าไหมของตนเองมาขายที่ตลาดโดยตรง
บางคนก็รับฝากผ้าไหมจากเพื่อนบ้านมาขายด้วย โดยทั่วไปผู้ขายผ้าเหล่านี้อาศัยอยู่ใน
เวียงจันทน์หรือเมืองใกล้เคียง จากการสังเกตจะเห็นผู้ขายกลุ่มนี้นำผ้าไหมใส่ในตะกร้า
และวางขายบนทางเท้า บางคนก็ปูเสื่อหรือผ้าเพื่อวางโชว์สินค้า ซึ่งสามารถพบเจอผู้ขาย
กลุ่มนี้ได้ทั้งที่ตลาดหัวดิน ตลาดเช้า และตลาดกลางคืน (Night market) จากการสัมภาษณ์
ผู้ค้าผ้ารายหนึ่งสรุปได้ว่า สินค้าขายดี ได้แก่ ชิ่นไหมยกดอก ไหมมัดหมี่ และผ้าไหมสีพื้น
ราคาของชิ่นไหมจะมีหลากหลายขึ้นอยู่กับคุณภาพและความสวยงามของลวดลาย
โดยมีราคาตั้งแต่ 300 – 5,000 บาทต่อชิ้น การค้าขายผ้าไหมมักจะขายตลอดทั้งวัน

ตั้งแต่ 06.00 น. ถึง 17.00 น. รายได้จากการขายผ้าไหมแน่นอน บางวันขายได้มาก แต่บางวันขายได้น้อย โดยประมาณแล้วรายได้ต่อวันอยู่ระหว่าง 2,000 – 3,000 บาท

กลุ่มสอง “เจ้าของร้านขายผ้าไหม” ร้านขายผ้าไหมลักษณะนี้สามารถพบเจอได้ในตลาดสด และซูเปอร์มาร์เก็ตหรือศูนย์การค้าในนครหลวงเวียงจันทน์ ลักษณะของร้านจะเป็นห้องสี่เหลี่ยมขนาด 3 * 5 เมตร ผู้ขายจะแขวนผ้าไหมไว้รอบๆ ห้อง พร้อมกับป้ายราคาติดไว้ที่ผ้าไหม นอกจากนี้ยังมีบางส่วนพับและวางซ้อนๆ กันไว้ที่ชั้นด้านหน้าของร้านอีกด้วย ร้านค้าในลักษณะนี้สามารถพบได้ทั่วไปในตลาดสด (Talat Kau-Din) สำหรับร้านค้าที่อยู่ในศูนย์การค้า เช่น เวียงจันทน์เซ็นเตอร์ ตลาดเช้า และห้างสรรพสินค้า ไอเทค (Itecc) เป็นต้น โดยทั่วไปลักษณะของร้านมีความคล้ายคลึงกันกับร้านขายผ้าไหมในตลาดสดแต่เปลี่ยนมาตั้งในพื้นที่ที่มีเครื่องปรับอากาศ เจ้าของร้านแห่งหนึ่งเล่าว่าผ้าไหมที่นำมาขายได้มาจากผู้รับจ้างทอผ้าไหมในชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าประจำที่รับออเดอร์จากทางร้านไปทอ และเมื่อทอเสร็จก็จะนำมาส่งให้กับร้าน สำหรับกำไรขายผ้าไหมต่อชิ้นตกประมาณ 25-40% ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลวดลายและความพอใจของผู้ซื้อ ลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวทั้งคนลาวและคนไทย (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมในตลาดสด นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)

กลุ่มสาม “กลุ่มโรงงานทอผ้าไหม” กลุ่มนี้นอกจากจะเปิดร้านค้าผ้าไหมส่วนตัวที่เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าไหมชนิดต่างๆ แล้ว ในร้านยังมีผ้าไหมจากต่างประเทศให้เลือกซื้อด้วย เช่น ผ้าไหมจากไทย อินเดีย และจีน นอกจากนี้ เจ้าของร้านยังสร้างโรงงานทอผ้า

อยู่ด้านหลัง หรือใกล้ๆ กับร้านค้าของตน โดยจะลงทุนอุปกรณ์ทอผ้า โรงเรือน และ
จ้างแรงงานทอผ้าให้มาทอประจำที่โรงงาน กลุ่มนี้ยังมีบริการตัดเย็บชุดผ้าไหมตามออเดอร์
ของลูกค้าอีกด้วย โดยมีสมุดภาพถ่ายชุดผ้าไหม (Catalog) และมีห้องแสดงตัวอย่างผ้าไหม
และชุดไหมเพื่อให้ลูกค้าได้เลือกและตัดสินใจก่อนซื้อ เจ้าของร้านกลุ่มนี้มีสัญชาติ
หลากหลายทั้งคนลาว ไทย ญี่ปุ่น เวียดนาม และอื่นๆ นอกจากนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า
ร้านค้าขายผ้าไหมทั้งกลุ่มเจ้าของร้านขายผ้าไหม และ กลุ่มเจ้าของโรงงานผ้าไหม ได้ใช้
ช่องทางออนไลน์ในการขายสินค้าอีกด้วย โดยได้เปิดเว็บไซต์ (Website) เพื่อใช้ในการติดต่อ
ขายผ้าไหม ในเว็บไซต์ก็จะมีชื่อสินค้า รูปภาพ ราคา และโปรโมชั่นรวมถึงช่องทางการติดต่อ
วิธีการซื้อ การโอนเงิน และจัดส่งสินค้า นอกจากนี้ ยังใช้ช่องทางการสื่อสารออนไลน์ เช่น
Line, Facebook, Twitter เป็นต้น ประกอบกับมีบริการระบบขนส่งสินค้าดีลิวรี่ที่สะดวก
รวดเร็ว และราคาไม่แพงทำให้ธุรกิจการขายผ้าไหมลาวสามารถส่งสินค้าข้ามไปประเทศไทย
ได้ในเวลา 2-3 วัน

แนวโน้ม และความต้องการผ้าไหมในปัจจุบัน พบว่าตลาดมีความต้องการ
ที่เพิ่มมากขึ้นจากการอุปโภคของนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะ
คนไทยเป็นลูกค้าที่มาซื้อผ้าไหมไว้ใช้ส่วนตัวและเป็นของฝาก ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมที่ขายดี
ได้แก่ ชินไหมมัดหมี่ ไหมยกดอก และผ้าไหมพื้น นักท่องเที่ยวชาวไทยรายหนึ่งกล่าวถึง
เหตุผลการซื้อผ้าไหมสรุปได้ว่า ผ้าไหมลาวราคาไม่แพงและมีความสวยงามคุ้มค่างบเงิน
ที่จ่ายไป ทุกครั้งที่มาท่องเที่ยวที่ลาวจะต้องซื้อผ้าไหมกลับไปไว้ใช้เอง และเป็นของฝาก
ให้กับญาติพี่น้อง การซื้อแต่ละครั้งจะจ่ายเงินประมาณ 8,000 – 20,000 บาท นอกจากนี้
เจ้าของร้านขายผ้าไหมยังตั้งข้อสังเกตว่านักท่องเที่ยวชาวไทยมักนิยมซื้อชินไหมยกดอก
เพราะมีลวดลายปราณีตสวยงาม อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวจากประเทศอื่น ๆ ก็นิยม
ซื้อผ้าไหมด้วยเช่นเดียวกัน เช่น จีน ญี่ปุ่น และเกาหลี ลูกค้ามักจะซื้อผ้าไหมคนละ 1-3 ชิ้น
ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีพ่อค้าชาวไทยที่สั่งซื้อผ้าไหมออนไลน์เพื่อนำไปขายต่อในประเทศตนเอง
อีกด้วย ซึ่งหลังจากติดต่อซื้อผ้าไหมกับเจ้าของร้าน และโอนเงินผ่านธนาคารออนไลน์
แล้ว เจ้าของร้านก็จะจัดส่งผ้าไหมผ่านบริการขนส่งเอกชน ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ
3 – 5 วันในการส่งสินค้า

การค้าผ้าไหมทั้ง 3 รูปแบบ (หาบเร่ขายผ้าไหม เจ้าของร้านขายผ้าไหม โรงงานทอผ้าไหม) สะท้อนให้เห็นกลไกตลาดเสรีที่เปิดโอกาสให้ภาคธุรกิจการค้ามีอิสระในการลงทุน ตามศักยภาพและความพร้อมของตนเอง ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการผู้บริโภคในตลาด (Demand) ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ยังพบว่า ปัจจัยเชิงโครงสร้างภาครัฐมีส่วนกระตุ้นให้ภาคการผลิตขยายตัวมากขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจระดับกลางและระดับเล็ก (SMEs) กล่าวคือ สภาการค้าและอุตสาหกรรมแห่งชาติลาวได้จัดกิจกรรมออกร้านในห้างสรรพสินค้า และงานบุญประจำปี เพื่อช่วยกระจายสินค้าให้กับกลุ่มทอผ้าไหมในชุมชน ในขณะที่ภาคธุรกิจเอกชนเองก็มีสมาคมหัตถกรรมลาว (Lao Handicraft Association) ซึ่งได้จัดงานมหกรรมสินค้าหัตถกรรมลาว (Lao Handicraft Festival) ขึ้นเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ก็เพื่อสนับสนุนให้กลุ่มผู้ผลิตและร้านค้าผ้าไหมเข้าถึงตลาดผู้บริโภคได้โดยตรง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่ารูปแบบธุรกิจการค้าผ้าไหมในนครหลวงเวียงจันทน์ได้รับอิทธิพลมาจากทั้งนโยบายการส่งเสริมอุตสาหกรรมสิ่งทอและผ้าไหมของภาครัฐ และการสนับสนุนการตลาดจากภาคส่วนธุรกิจเอกชนด้วย

5.3) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทอผ้าไหมในนครหลวงเวียงจันทน์

การนำเสนอการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทอผ้าไหมในนครหลวงเวียงจันทน์ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ยุค คือ ยุคของการทอผ้าไหมในอดีต และ ยุคการทอผ้าไหมหลังการส่งเสริมอุตสาหกรรมและการค้า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.3.1 ยุคของการทอผ้าไหมในอดีต

การทอผ้าไหมในยุคนี้มีรูปแบบเดียว เรียกว่า “การทอผ้าไว้ใช้ในครัวเรือน” รูปแบบนี้เป็นการทอผ้าไหมที่คล้ายคลึงกับการทอผ้าไหมแบบดั้งเดิม ซึ่งวิธีการทอเป็นมรดกตกทอดมาจากชนเผ่า การทอผ้าไหมรูปแบบนี้พบเห็นได้ทั่วไปในหมู่บ้านชนบททางภาคเหนือของ สปป.ลาว เพียงแต่ได้เปลี่ยนสถานที่มาทอในนครหลวงเวียงจันทน์ ผู้ทอผ้าจะนำหูกทอผ้า (Weaving Loom) และอุปกรณ์การทอมาจากบ้านเกิด โดยนำมาวางไว้ที่บ้านของตนเอง ครัวเรือนทอผ้าลักษณะนี้ตั้งอยู่กระจายทั่วไปในนครหลวงเวียงจันทน์ ผู้หญิงทอผ้ากลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีงานประจำทำหรืออาชีพหลัก เช่น รับราชการ พนักงานเอกชน เป็นต้น เป้าหมายของการทอผ้าไหมก็เพื่อเอาไว้ใช้เองในครอบครัวและแจกญาติพี่น้อง แต่บางครั้งก็นำผ้าไหมไปขายเมื่อมีความจำเป็นต้องใช้เงิน เช่น ค่าอาหาร ค่าเล่าเรียนบุตร เป็นต้น เส้นไหมที่ซื้อมาได้จากญาติพี่น้องนำมาให้ตอนกลับมาจากเยี่ยมเยียนบ้านเกิด

และบางครั้งญาติพี่น้องก็จะส่งเส้นไหมมากับรถโดยสารประจำทาง นอกจากนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าครัวเรือนที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อผลิตเส้นไหมเองในนครหลวงเวียงจันทน์ มีน้อยมาก ซึ่งเหตุผลก็เพราะผู้ทอผ้าส่วนใหญ่ต้องทำงานประจำ ไม่มีเวลาเลี้ยงและดูแลตัวไหม ประกอบกับไม่มีพื้นที่ปลูกหม่อน ดังนั้นผู้ทอผ้าจึงไม่นิยมปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมด้วยตัวเอง ถ้าหากเส้นไหมที่ได้จากญาติพี่น้องไม่เพียงพอก็จะซื้อเส้นไหมจากตลาดแทน หรือแบ่งซื้อจากเพื่อนบ้านที่รู้จักเป็นครั้งๆ ไป

หลังจากที่ได้เส้นไหมมาจากญาติพี่น้องแล้ว ก่อนการทอผ้าไหมก็จะต้องกรอเส้นไหมใส่กระสวย และจะต้องขึ้นเส้นไหมขึ้นบนทูกทอผ้าให้เรียบร้อยจึงจะเริ่มทอได้ อย่างไรก็ตามก่อนจะถึงขั้นตอนทอผ้าไหม ผู้หญิงจะต้องย้อมสีเส้นไหมให้ได้สีตามที่ต้องการก่อน และหากเป็นการทอผ้าชิ้นที่มีลวดลายก็จะต้องมัดหมี่เส้นไหม และต้องย้อมสีตามลวดลายที่ได้มัดไว้ หรือที่เรียกว่า “การมัดหมี่เส้นไหม” สำหรับลวดลายส่วนใหญ่จะเป็นลวดลายดั้งเดิม ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากบ้านเกิดขณะที่ตนเองยังเป็นวัยรุ่นน ลวดลายผ้าไหมยังแสดงถึงอัตลักษณ์ชนเผ่าของตนเองอีกด้วย เช่น ลายเม็ดงา ลายเกล็ดเต่า ลายมัดหมี่เครือลาย ลายมัดหมี่ไทพวน เป็นต้น การย้อมสีก็จะใช้สีจากธรรมชาติในการย้อม เช่น ต้นฮ่อมให้สีฟ้า ผลมะเกลือให้สีเหลือง สีเขียว และสีดำ เมล็ดจากต้นชาให้สีส้ม เป็นต้น การย้อมสีจะใช้เวลามากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสีที่ออกแบบไว้บนลวดลาย ถ้ามีจำนวนสีมากก็จะใช้เวลาย้อมมากด้วย เพราะการย้อมแต่ละสีจะต้องแช่เส้นไหมเป็นเวลาอย่างน้อย 15 นาที นอกจากนี้ ยังมีสีที่ต้องย้อมมากก็ยิ่งต้องใช้เวลาจัดเตรียมสีธรรมชาติมากขึ้นด้วย จากที่บรรยายไปจะเห็นได้ว่าการย้อมสีธรรมชาติมีขั้นตอนและใช้เวลานาน ประกอบกับปัจจุบันวัตถุดิบธรรมชาติหายากมากขึ้น ดังนั้นผู้ทอผ้าไหมกลุ่มนี้จึงเริ่มหันมาใช้สีสังเคราะห์แทนสีธรรมชาติมากขึ้น ซึ่งสามารถหาซื้อได้ง่ายจากตลาดและราคาไม่แพง

การทอผ้าไหมจะทำเมื่อมีเวลาว่างหลังจากเลิกงานประจำ ใช้เวลาทอประมาณ 2 - 3 ชั่วโมง/วัน ส่วนใหญ่จะทอหลังจากรับประทานอาหารเย็นเสร็จแล้ว ส่วนวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ก็จะใช้เวลาเกือบทั้งวันในการทอ ประมาณ 5-6 ชั่วโมง สำหรับผลผลิตผ้าไหมหลักๆ ประกอบด้วย 3 ชนิด ได้แก่ ชิ้น ตีนชิ้น และ ผ้าพื้น ซึ่งผ้าทุกชนิดนี้จะต้องทอเป็นประจำทุกปีขาดไม่ได้ เพราะเป็นองค์ประกอบหลักในการแต่งตัวของแม่หญิงลาว ส่วนผ้าพื้นเอาไว้ตัดเสื้อให้กับผู้ชาย ผลผลิตผ้าไหมของแต่ละครัวเรือนจะมีปริมาณแตกต่างกัน

กันไปตามความชื้นและเวลาที่ใช้ทอ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับทอผ้ารูปแบบอื่นถือได้ว่า น้อยกว่ามาก ถ้าเป็นผ้าชิ้นมัดหมี่จะทอได้ประมาณ 5-10 ผืน/ปี (ขนาด กว้าง 90 ซม.* 190 ซม.) ใช้เวลาทอประมาณ 2 – 6 สัปดาห์/ผืน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดและลวดลาย ยิ่งถ้าลวดลายมีความละเอียดซับซ้อนมากก็จะใช้เวลาทอมากขึ้นด้วย สำหรับผ้าพื้น ส่วนใหญ่จะทอแบบ 2 ตะกอ ปริมาณที่ทอได้ประมาณ 1-2 ผืน/ปี (ขนาดกว้าง 90 ซม. * ยาวประมาณ 40 เมตร) ใช้ระยะเวลาในการทอต่อผืนประมาณ 3 เดือนขึ้นไป ผลผลิตผ้าไหมส่วนใหญ่จะเก็บไว้ใช้ในครัวเรือน และแจกให้ญาติที่พี่น้อง แต่หากมีความจำเป็นต้องใช้เงินก็จะขาย การขายก็จะนำผ้าไปขายที่ตลาด หรือขายให้กับพ่อค้าคนกลางที่แวะเวียน มาถามซื้อถึงในชุมชน

5.3.2 ยุคการทอผ้าไหมหลังการส่งเสริมอุตสาหกรรมและการค้า

รูปแบบการทอผ้าไหมในยุคนี้ประกอบด้วย 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) รวมกลุ่มทอผ้าเพื่อขาย 2) รับจ้างทอผ้าไหมในครัวเรือน และ 3) รับจ้างทอผ้าที่โรงงานนายทุน ซึ่งในแต่ละรูปแบบมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยเชิงนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมหัตถกรรม รวมถึงการขยายตัวของภาคธุรกิจการค้าผ้าไหมในนครหลวงเวียงจันทน์ด้วย โดยในแต่ละรูปแบบมีรายละเอียดดังนี้

1) **รวมกลุ่มทอผ้าเพื่อขาย** รูปแบบรวมกลุ่มทอผ้าเพื่อขายเริ่มก่อตัวมาตั้งแต่ นโยบายส่งเสริมการลงทุนภาคอุตสาหกรรมหัตถกรรมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (ปี 1996-2000) ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 6 และ 7 (ปี 2006-2015) การรวมกลุ่มทอผ้าก็มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยรัฐได้เน้นการพัฒนา เครือข่ายวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็อย่างเข้มข้น (SMEs) และให้ใช้เทคโนโลยี ในการผลิต สภาการค้าและอุตสาหกรรมแห่งชาติลาวมีบทบาทหลักในการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจ ทอผ้าในชุมชน โดยจะเป็นผู้สนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น งบประมาณ เส้นไหม โรงทอผ้า ไหม จัดหาอเตอรื เป็นต้น กลุ่มทอผ้าจะมีที่ทำงานของกลุ่ม ซึ่งเป็นโรงเรือนมีหลังคา ค่อนข้างสูง ภายในจะมีทุกทอผ้าและอุปกรณ์ทอผ้าภายใน กลุ่มทอผ้าจะมีโครงสร้าง คณะกรรมการกลุ่มอย่างเป็นทางการ โดยจะมี 3 ตำแหน่ง ได้แก่ ประธานกลุ่ม รองประธาน และเหรัญญิกกลุ่ม แต่ละกลุ่มทอผ้าจะมีสมาชิกประมาณ 10-20 คน

ปัจจุบันนครหลวงเวียงจันทน์มีกลุ่มทอผ้าไหมในชุมชนประมาณ 140 กลุ่ม กลุ่มทอผ้าเหล่านี้ต้องขึ้นทะเบียนกับสมาคมหัตถกรรมลาว วัตถุประสงค์ของกลุ่มก็เพื่อเป็น

จุดศูนย์กลางในการรับและกระจายออเดอร์ให้กับสมาชิกช่วยกันทอ ออเดอร์ผ้าไหม ส่วนใหญ่มาจากหน่วยงานภาครัฐจัดหาให้ เช่น สภาการค้าและอุตสาหกรรมแห่งชาติลาว สมาคมหัตถกรรมลาว เป็นต้น แต่ในบางครั้งก็มีบริษัทเอกชนหรือร้านค้าผ้าไหมติดต่อ ให้กลุ่มทอผ้าตามสเปคที่ต้องการ สมาชิกกลุ่มจะนำหูกทอผ้าของตนเองมาวางไว้ที่ทำการของกลุ่มและช่วยกันทอผ้าไหมตามออเดอร์ที่ได้รับ โดยสมาชิกสามารถเข้ามาทอผ้าที่กลุ่ม ได้ตลอด 24 ชั่วโมง แล้วแต่เวลาที่สมาชิกแต่ละคนจะสะดวก จากการสัมภาษณ์กลุ่มทอผ้าไหมสรุปได้ว่า สมาชิกกลุ่มเกือบทั้งหมดเป็นผู้หญิง ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส และทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น ทำนา ทำสวนผัก ทำไร่ เป็นต้น และเมื่อว่างจากงาน ภาคการเกษตรก็จะมารวมตัวกันที่กลุ่มเพื่อทอผ้าไหมหารายได้เสริมให้กับครอบครัว สมาชิกกลุ่มจะใช้เวลาทอผ้าประมาณ 3 – 6 ชั่วโมง/วัน ดังนั้นผลผลิตผ้าไหมที่ทอได้ของแต่ละคน จะมากน้อยแตกต่างกันไป ซึ่งรายได้ของสมาชิกแต่ละคนตกประมาณ 3,500 – 8,000 บาท/เดือน สมาชิกกลุ่มแต่ละคนมีประสบการณ์ทอผ้าไหมไม่ต่ำกว่า 5 ปี โดยสมาชิกจะช่วยกัน ทำตั้งแต่ขั้นตอนฟอก-ย้อมสีเส้นไหม และมัดหมี่ สำหรับการย้อมเส้นไหมจะใช้สีสังเคราะห์ ย้อม เพราะจะให้สีสันทึบสดใส ได้สีตามที่ต้องการ สะดวกรวดเร็ว สามารถหาซื้อได้ง่าย จากตลาดและราคาไม่แพง หลังจากจัดเตรียมเส้นไหมเสร็จแล้ว สมาชิกกลุ่มก็ยิ่งช่วยกัน กรอเส้นไหมใส่กระสวย และขึ้นเส้นยืนกับหูกทอผ้าเพื่อให้พร้อมสำหรับการทออีกด้วย

การทอผ้าไหมของกลุ่มสามารถทอได้ตลอดทั้งปี แต่จะทอได้มากในช่วงเดือน 11-12 (ตุลาคม – พฤศจิกายน) หรือหลังจากออกพรรษาแล้ว ในช่วงนี้ผ้าไหมจะเป็นที่ ต้องการของตลาดและขายดี เพราะคนลาวจะมีงานพิธีกรรมและงานบุญประเพณีตลอด เช่น งานแต่งงาน งานบุญพระธาตุหลวง บุญปีใหม่อลาว เป็นต้น อย่างไรก็ตาม หากเส้นไหม ที่ได้รับจากรัฐไม่เพียงพอ กลุ่มก็จะนำเงินของกลุ่มมาซื้อเส้นไหมให้กับสมาชิกกลุ่มใช้แทน โดยราคาเส้นไหมจะอยู่ในช่วง 380,000 – 600,000 กีบ/กก. (1,500 – 2,400 บาท/กก.) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดหรือเกรดของเส้นไหม ไหมยอดีเป็นไหมคุณภาพดีที่สุดและราคาสูงที่สุด ด้วย เพราะเส้นเรียบมีขนาดสม่ำเสมอ ไม่มีสิ่งเจือปนนิยมใช้เป็นเส้นยืน และหลังจากที่ กลุ่มขายผ้าไหมแล้วก็จะหักค่าเส้นไหมไว้เพื่อเป็นทุนสำรองสำหรับซื้อเส้นไหมให้กับสมาชิก ในยามจำเป็นต่อไป ผลผลิตผ้าไหมของกลุ่มมีหลากหลายทั้งนี้ขึ้นอยู่กับออเดอร์ที่ได้รับ เช่น ผ้าพื้น ชิ้น ดินชิ้น ผ้าเปียง (สะเป) ผ้าลวดลาย เป็นต้น

สำหรับการขายผ้าไหม สมาชิกกลุ่มก็ยิ่งช่วยกันนำผลผลิตผ้าไหมไปขาย เช่น การออกร้านขายผ้าไหมในงานพระราชกุศล งานแสดงสินค้าที่ภาครัฐจัดขึ้น งานแสดงสินค้าที่ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น โดยสภาการค้าและอุตสาหกรรมแห่งชาติลาว และสมาคมหัตถกรรมลาวจะเป็นผู้ติดต่อมายังกลุ่มทอผ้าไหมเพื่อให้ไปออกร้านตามวัน เวลา สถานที่ที่กำหนด นอกจากนี้ ในบางครั้งภาคธุรกิจเอกชนก็ติดต่อให้ไปออกร้านที่ศูนย์การค้าอีกด้วย เช่น เวียงจันทน์เซ็นเตอร์ ห้างไอเทค เป็นต้น ปัจจุบันความต้องการผ้าไหมในตลาดมีมากขึ้น โดยเฉพาะชิ้นใหม่มัดหมี่ ไหมยกดอก ผ้าไหมที่มีลวดลายแปลกใหม่และทันสมัย เช่น ลายช้าง ลายพญานาค ลายนกยูง ลายดอกไม้ เป็นต้น ซึ่งลวดลายแปลกใหม่หากมีความซับซ้อนก็ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญมัดหมี่จึงจะได้ลวดลายตามที่ต้องการ ข้อดีประการหนึ่งกลุ่มทอผ้าก็คือ สมาชิกที่มีความเชี่ยวชาญก็จะถ่ายทอดวิธีการมัดหมี่ วิธีการทอ และคอยช่วยเหลือสมาชิกเพื่อให้ได้ผ้าไหมตามที่ลูกค้าต้องการ สำหรับราคาขายผ้าไหมก็จะใช้ราคากลางที่กลุ่มตั้งไว้ ชิ้นใหม่มัดหมี่และไหมยกดอก ราคาตั้งแต่ 1,000,000-50,000,000 กีบ/ผืน (4,000-200,000 บาท/ผืน) ผ้าไหมพื้น ราคาตั้งแต่ 200,000-1,000,000 กีบ/ผืน (800-4,000 บาท/ผืน) ตีนขึ้น ราคาตั้งแต่ 500,000- 2,000,000 กีบ/ผืน (2,000-8,000 บาท/ผืน) ทั้งนี้ราคาต่ำหรือสูงขึ้นอยู่กับลวดลาย และความสวยงามของผ้าไหม

2) รัฐบาลทอผ้าไหมในครัวเรือน กลุ่มนี้มีลักษณะที่แตกต่างจากกลุ่มทอผ้ารูปแบบแรกอย่างชัดเจน (ทอผ้าไว้ใช้ในครัวเรือน) โดยเฉพาะเป้าหมายของการทอผ้าก็คือเพื่อเป็นอาชีพหลักและสร้างรายได้ จากการสัมภาษณ์สามารถคาดการณ์ช่วงเวลาการเกิดของการทอผ้าไหมรูปแบบนี้คือ ประมาณ 10 กว่าปีที่ผ่านมา ซึ่งน่าจะตรงกับกรดำเนินการในงานในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (ปี 2001-2005) และฉบับที่ 7 (ปี 2006-2015) กล่าวคือ เป็นช่วงที่รัฐเปิดกว้างให้มีการแข่งขันของภาคธุรกิจเอกชนทั้งจากภายในและต่างประเทศ และตั้งเป้าหมายการขยายตัวอุตสาหกรรมหัตถกรรมผ้าฝ้ายและผ้าไหมไว้ที่ร้อยละ 20 ต่อปี ดังนั้นในช่วงนี้จึงมีธุรกิจร้านค้า และโรงงานทอผ้าไหมเกิดขึ้นอย่างมากในนครหลวงเวียงจันทน์ เช่น ร้าน Khaisy handicraft และร้าน Maisavanh Lao ก่อตั้งขึ้นในปี 2005 เป็นต้น การทอผ้ารูปแบบนี้นายทุนจะเป็นผู้จ้างแรงงานให้ทอผ้าตามออเดอร์ที่ต้องการ ส่วนผู้รับจ้างทอผ้าก็จะได้ค่าจ้างเป็นผลตอบแทน นายทุนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของธุรกิจร้านค้าขายผ้าไหม หรือเปิดเป็นร้านขายสินค้าหัตถกรรมและของที่ระลึก นายทุนบางส่วน

ก็เป็นแม่ค้าที่ขายผ้าไหมที่ตลาดสด เช่น ตลาดข้าวดิน ตลาดเช้า เป็นต้น นายทุนจะเจรจา และตกลงค่าจ้างกับผู้รับจ้างทอผ้าก่อนการทอผ้าอาจเป็นชิ้น หรือความยาว (เมตร) โดยการรับจ้างมี 2 ลักษณะ คือ 1) การจ้างเหมาเป็นรายชิ้นหรือทั้งผืน (ผู้ทอผ้าออกแรง และค่าวัสดุ) และ 2) การจ้างเฉพาะแรงงาน (ผู้ทอผ้าลงแรง แต่นายทุนออกค่าวัสดุ) ซึ่งทั้งสองลักษณะใช้วิธีการทอผ้าด้วยมือเหมือนกัน อย่างไรก็ตามสิ่งที่แตกต่างกันก็คือ การจ้างเฉพาะแรงงานนายทุนจะสามารถควบคุมคุณภาพเส้นไหมที่นำมาใช้ทอผ้าได้ เช่น หากลูกค้าต้องการใช้เส้นไหมจากประเทศไทย ยุโรป จีนในการทอก็สามารถทำได้ เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะได้ผ้าไหมตรงตามที่ต้องการแล้ว ยังช่วยให้ผู้รับจ้างทอผ้าไม่ต้องลำบาก ออกไปหาซื้อเส้นไหมอีกด้วย

สำหรับค่าจ้างจากการทอผ้าไหมกรณีจ้างเหมาต่อชิ้น เช่น ชิ้นไหมมัดหมี่ ไหมยกดอกค่าจ้างอยู่ระหว่าง 100,000-1,000,000 กีบ/ผืน (800-8,000 บาท/ผืน) ผ้าเบี่ยง ค่าจ้างอยู่ในช่วง 300,000-1,000,000 กีบ/ผืน (1,400-4,000 บาท/ผืน) สำหรับค่าจ้างทอคิดเฉพาะค่าแรงงาน ตกประมาณ 50,000- 300,000 กีบ/ผืน (400-2,400 บาท/ผืน) อย่างไรก็ตาม ค่าจ้างแรงงานจะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับความยาก ความซับซ้อนของลวดลาย ความหนา และระยะเวลาที่ใช้ทอ ผู้หญิงที่รับจ้างจะนั่งทอผ้าไหมอยู่ที่บ้าน และเมื่อทอผ้าไหมเสร็จตามออเดอร์แล้วก็จะโทรศัพท์ติดต่อให้นายทุนมารับสินค้า หรือไม่ก็นำไปให้นายทุนถึงที่ร้านค้า ผู้หญิงในกลุ่มนี้เล่าว่าตนเองรับจ้างนายทุน ซึ่งเป็นแม่ค้าขายผ้าไหมที่ตลาดข้าวดิน โดยมีรายได้ต่อเดือนประมาณ 7,000-10,000 บาท เดือนที่มีรายได้มากที่สุดจะเป็นช่วงหน้าแล้ง ซึ่งใช้เวลาทอผ้าตลอดทั้งวัน ประมาณ 6- 8 ชั่วโมง/วัน อย่างไรก็ตามหากเป็นช่วงฤดูฝนก็จะทอได้น้อยเนื่องจากสภาพอากาศไม่ดี ไม่สะดวกในการทอผ้าไหมมากนัก

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันแนวโน้มการจ้างทอผ้าไหมในปัจจุบันเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะชิ้นไหมยกดอก ชิ้นไหมมัดหมี่ และตีนชิ้น ซึ่งสินค้าเหล่านี้เป็นที่ต้องการของตลาด เพราะมีรูปแบบและลวดลายสวยงามเป็นเอกลักษณ์ นายทุนจะมีออเดอร์ผ้าไหมเหล่านี้เป็นประจำ และจะรับซื้อทั้งหมดหากผู้รับจ้างสามารถทอมาส่งได้ ดังนั้นเพื่อความสะดวกและรวดเร็ว ผู้ทอผ้าบางคนจึงเลือกใช้บริการย้อมเส้นไหม และจ้างแกะลายผ้าไหม การใช้บริการย้อมเส้นไหมราคาไม่แพง ผู้บริการย้อมเส้นไหมจะย้อมสีตามที่ต้องการ คิดราคาในการย้อม 50,000 กีบ/เส้นไหม 1 กิโลกรัม (ประมาณ 200 บาท) การย้อม

แต่ละครั้งสามารถเลือกสีได้ตามต้องการโดยไม่จำกัด สำหรับการจ้ำงมัดหมี่ลายใหม่ เช่น ลายรูปสัตว์ ลายดอกไม้ ลายแปลกใหม่ เป็นต้น ค่าจ้ำงจะคิดราคาเป็นไม้ ซึ่ง 1 ไม้ หรือ 1 แถวจะคิดราคา 3,000 – 6,000 กีบ (ประมาณ 12 - 24 บาท) การมัดหมี่ลวดลายผ้าใหม่ แต่ละผืนจะต้องมีอย่างน้อย 30-300 ไม้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสลับซับซ้อนของลวดลาย ยิ่งจำนวนไม้มากลวดลายก็ยิ่งละเอียดและสวยงามมากขึ้น ซึ่งก็ต้องเสียค่าจ้ำงมากขึ้นด้วย ผู้รับจ้ำงมัดหมี่หรือแกะลายส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีทักษะ และความเชี่ยวชาญในการ ทอผ้ามาอย่างยาวนาน

กลุ่มรับจ้ำงทอผ้าใหม่ในครัวเรือนเป็นกลุ่มที่สะท้อนให้เห็นบทบาทของกลไกตลาดเสรีที่ทำให้วิถีการทอผ้าใหม่เปลี่ยนแปลงจากอดีตค่อนข้างชัดเจน โดยเฉพาะในประเด็น วิธีการทอและผลผลิต ในประเด็นผลผลิตจะเห็นว่าผู้ทอผ้าจะทอตามออเดอร์ที่นายทุนว่าจ้ำง ซึ่งนายทุนก็ได้รับออเดอร์มาจากลูกค้าอีกทอดหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากบางครั้ง นายทุนต้องจัดเตรียมชนิดหรือเกรดเส้นไหมตามที่ถูกค่าต้องการให้แก่ผู้รับจ้ำงทอผ้า สำหรับราคาสินค้าและค่าจ้ำงทอผ้าใหม่ นายทุนจะเจรจากับลูกค้าและผู้รับจ้ำงจนพึงพอใจก่อนการตัดสินใจ สำหรับประเด็นวิธีการทอผ้าที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปคือ ผู้รับจ้ำงมีการจ้ำงย้อมสีเส้นไหมและแกะลายผ้า ทั้งนี้ก็เพื่อความรวดเร็วในการทอและสามารถทอได้ในปริมาณมากขึ้นด้วย ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นความต้องการของตลาด (Demand) มีส่วนผลักดันให้วิถีการทอผ้าใหม่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต

3) การรับจ้ำงทอผ้าที่โรงงานนายทุน การทอผ้ารูปแบบนี้เกิดขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกับรูปแบบการรับจ้ำงทอผ้าใหม่ในครัวเรือน และได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 7-8 (ปี 2011- 2020) โดยในปี 2017 รัฐได้ก่อตั้งศูนย์บริการ SME ขึ้นเพื่อให้คำปรึกษาและสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็กในประเทศ และในปี 2019 ธนาคารแห่ง สปป.ลาว ก็ได้จัดสรรเงินทุนกู้ยืม 300 ล้านดอลลาร์สำหรับรัฐให้กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก (The Bank of the Lao PDR, 2019) ดังนั้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาจึงมีร้านค้าและโรงงานทอผ้าใหม่ทั้งขนาดกลาง และขนาดเล็ก เปิดดำเนินการและมีการจ้ำงงานเพิ่มมากขึ้น

สำหรับการรับจ้ำงรูปแบบนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับรูปแบบการรับจ้ำงทอผ้าใหม่ในครัวเรือน แต่เปลี่ยนสถานที่มาทอที่บ้าน/โรงงานของนายทุนแทน นายทุนจะสร้างโรงงานทอผ้าไว้บริเวณในบ้านหรือแยกออกไปจากตัวบ้าน ภายในโรงงานจะมีวัตถุดิบ

และอุปกรณ์ทอผ้าหลากหลายชนิดเตรียมไว้สำหรับแรงงานรับจ้าง เช่น ทูทอผ้าหลายรูปแบบ เส้นไหมหลายประเภท หลายเกรด เป็นต้น ผู้หญิงรับจ้างรายหนึ่งเล่าถึงการรับจ้างที่บ้านนายทุนสรุปได้ว่า ตนเองมารับจ้างทอผ้าที่บ้านนายทุน 3 ปีกว่าแล้ว โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2562 ถึงปัจจุบัน เริ่มเข้างานตั้งแต่ 8 โมงเช้า และเลิกประมาณ 5 โมงเย็น พักกินข้าวประมาณ 1 ชั่วโมง (12.00 – 13.00 น.) ตนเองจะมีหน้าที่หลักๆ ก็คือ การทอผ้าไหม ยกดอก 4 ตะกอเป็นหลัก นอกจากการทอผ้าแล้ว บางวันก็ต้องช่วยสมาชิกคนอื่นฟอกย้อมสีเส้นไหม นายทุนจะเป็นผู้เตรียมเส้นไหม สีสังเคราะห์ อุปกรณ์และเครื่องมือไว้ให้ อย่างไรก็ตามบางครั้งก็งานเร่งรีบหรือกลัวทอไม่เสร็จตามออเดอร์ ก็สามารถอยู่ทำงานล่วงเวลาได้ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของแรงงานแต่ละคนไม่มีการบังคับ การรับจ้างทอผ้าไหมที่โรงงานสามารถทำได้ตลอดทั้งปี แต่งานจะมีมากในช่วงหลังจากออกพรรษาแล้ว เพราะเป็นช่วงที่ผ้าไหมจะเป็นที่ต้องการของตลาดและขายดี สำหรับค่าจ้างทอผ้าไหมจะตกลงกันเป็นรายๆ ไป โดยมีการคิดค่าแรงตามปริมาณผลผลิตที่ทอได้ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับลวดลายและชนิดของผ้าด้วย เพราะผ้าแต่ละชนิดใช้เวลาทอและความเชี่ยวชาญต่างกัน ผ้าไหมมัดหมี่ ฝ่ายยกดอกแต่ละผืนใช้เวลาทอประมาณ 15-20 วัน ซึ่งจะได้รับค่าจ้างเมื่อทอเสร็จ ราคาประมาณ ผืนละ 5,000–10,000 บาท เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้หญิงรายนี้สามารถทำงานได้ทั้งวันเพื่อสร้างรายได้ และหาเงินเลี้ยงครอบครัว

นายทุนร้านขายผ้าไหมและมีโรงงานทอผ้ารายหนึ่งเล่าถึงการจ้างแรงงานสรุปได้ว่า ที่ร้านนอกจากจะขายผ้าไหมที่ทอเสร็จแล้ว ยังรับทอตามออเดอร์ของลูกค้าด้วยการทอผ้าไหมจะเริ่มขึ้นเมื่อลูกค้าได้จ่ายเงินมัดจำค่าสินค้าแล้ว โดยปกติจะคิดราคา 20-30% ของราคาผ้าทั้งหมดที่ได้ตกลงกันไว้ และนัดหมายให้ลูกค้ามารับสินค้าและจ่ายค่าสินค้าส่วนที่เหลือทั้งหมด หลังจากนั้นนายทุนรับออเดอร์จากลูกค้าแล้ว ก็จะนำไปแจกจ่ายให้แรงงานรับจ้างในโรงงานต่อไป นายทุนจะจัดเตรียมวัตถุดิบ และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้สำหรับกรทอแต่ละครั้ง เช่น เส้นไหม สีย้อม แบบลวดลาย เป็นต้น นอกจากค่าจ้างเหมาในการทอผ้าไหมที่คิดเป็นชิ้นๆ แล้ว ยังมีกรจ้างแรงงานทอผ้าไหมเป็นรายวันด้วย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผ้าไหมพื้นแบบ 2 ตะกอ ซึ่งไม่ต้องใช้ทักษะอะไรมากนัก ค่าจ้างจะออกทุก 15 วัน ครั้งละ 5,000–6,000 บาท แรงงานที่มีรับจ้างสามารถอยู่เย็นเพื่อทำงานล่วงเวลาได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสมัครใจแต่ต้องไม่เกิน 20.00 นาฬิกา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานที่มีทักษะฝีมือที่รับทำตามออเดอร์ของนายทุน ปัจจุบันที่นครหลวงเวียงจันทน์มีโรงงาน

ทอผ้าไหมเพิ่มมากขึ้น เพราะผ้าไหมลาวมีชื่อเสียงในด้านความสวยงาม และเป็นที่ต้องการของตลาด ทั้งจากนักท่องเที่ยวภายในประเทศและต่างประเทศ ดังนั้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาจึงมีโรงงานทอผ้าไหมเพิ่มมากขึ้น มีทั้งที่นายทุนเป็นคนลาวและคนต่างประเทศเป็นเจ้าของ

รูปแบบการรับจ้างทอผ้าที่โรงงานนายทุนมีลักษณะที่แตกต่างจากยุคการทอผ้าในอดีตอย่างชัดเจนคือ เรื่องจุดประสงค์การทอผ้าก็เพื่อเป็นอาชีพและสร้างรายได้ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการรับจ้างมากขึ้นก็เพราะ มีการขยายตัวของโรงงานผู้ผลิตผ้าไหมทั้งขนาดกลางและขนาดเล็กในนครหลวงเวียงจันทน์มากขึ้น แรงงานจะมีรายได้ประจำเป็นเดือนจากการทอผ้า โดยไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าวัตถุดิบและจัดเตรียมวัตถุดิบเพราะโรงงานเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด แรงงานกลุ่มนี้เมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบทอผ้าแบบอื่นถือว่ามือสระน้อยกว่า เพราะต้องใช้เวลาตลอดทั้งวันในการทอผ้าไหม 6-8 ชั่วโมงต่อวัน ซึ่งบางวันอาจต้องทำงานล่วงเวลาด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการทอผ้าไหมรูปแบบนี้มีลักษณะการจัดการเป็นแบบโรงงานอุตสาหกรรมสมัยใหม่มากขึ้น

อนึ่ง การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทอผ้าของคนลาวในนครหลวงเวียงจันทน์ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตามการส่งเสริมของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) นั่นก็คือ นโยบายอุตสาหกรรมส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของวิถีการผลิตผ้าไหมของคนลาว และมีรูปแบบการทอผ้าตามวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันจากยุคการทอผ้าไหมในอดีตสู่การทอผ้าไหมหลังการส่งเสริมอุตสาหกรรมและการค้าสามารถสรุปได้ดังภาพที่ 3

ยุคของการทอผ้าไหมในอดีต	ยุคการทอผ้าไหมหลังการส่งเสริมอุตสาหกรรมและการค้า					
<ul style="list-style-type: none"> - ทอผ้าไว้ใช้ในครัวเรือน - ทอที่บ้านของตนเอง - เส้นไหมได้มาจากการเลี้ยงและญาติพี่น้อง - ย้อมสีจากธรรมชาติ - ทอเวลาว่างจากงานบ้าน (2-5 ชม./วัน) - ผลผลิตส่วนใหญ่เป็นผ้าพื้นซิ่น และตีนซิ่น 	<ul style="list-style-type: none"> - ทอผ้าเป็นอาชีพเสริม สร้างรายได้ - ทอที่กลุ่มทอผ้า - เส้นไหมจากรัฐ และซื้อ - ย้อมสีสังเคราะห์ - ทอเวลาว่างและตามออเดอร์ที่ได้รับ (3-6 ชม./วัน) - ผลผลิตมีหลากหลาย ตามออเดอร์ของตลาด - รายได้ 3,500-8,000 บ./ค. 	<ul style="list-style-type: none"> - ทอผ้าเป็นอาชีพหลัก สร้างรายได้ - ทอที่บ้านของตนเอง - เส้นไหมจากนายทุน และซื้อ - ย้อมสีสังเคราะห์ - ทอตามออเดอร์ หยุดพักทำงานบ้านได้ (5-8 ชม./วัน) - ผลผลิตมีหลากหลาย ตามออเดอร์ของตลาด - รายได้ 7,000-10,000 บ./ค. 	<ul style="list-style-type: none"> - ทอผ้าเป็นอาชีพหลัก สร้างรายได้ - ทอที่บ้านนายทุน/โรงงาน - เส้นไหมจากนายทุน - ย้อมสีสังเคราะห์ - ทอตามออเดอร์ และเวลาที่นายทุนกำหนด (6-8 ชม./วัน) - ผลผลิตมีหลากหลาย ตามออเดอร์ของตลาด - รายได้ 8,000-12,000 บ./ค. 			
ทอผ้าไว้ใช้ในครัวเรือน	รวมกลุ่มทอผ้าเพื่อขาย	รับจ้างทอผ้าไหมในครัวเรือน	รับจ้างทอผ้าที่โรงงานนายทุน			
อดีต - ปี 1985	ปี 2001	ปี 2006	ปี 2010	ปี 2016	ปี 2021	ปัจจุบัน

ภาพที่ 3 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทอผ้าไหมของคนลาวในนครหลวงเวียงจันทน์

6. สรุปและอภิปรายผล

การขับเคลื่อนนโยบายจินตนาการใหม่ (NEMs) ที่เน้นกลไกตลาดเสรีที่ผ่านมาก่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทอผ้าไหมของคนลาวในนครหลวงเวียงจันทน์พบว่า การทอผ้าไหมของคนลาวได้เปลี่ยนจากยุคของการทอผ้าไหมในอดีต มาเป็นยุคการทอผ้าไหมหลังการส่งเสริมอุตสาหกรรมและการค้า กล่าวคือ เปลี่ยนจากการทอผ้าไว้ใช้ในครัวเรือนมาเป็นรูปแบบรวมกลุ่มทอผ้าเพื่อขาย รับจ้างทอผ้าไหมในครัวเรือน และรับจ้างทอผ้าที่โรงงานนายทุน โดยใน 3 รูปแบบนี้สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีการทอผ้าไหมในหลายมิติ ได้แก่ เป้าหมายการทอ สถานที่ที่ใช้ทอ ที่มาของวัตถุดิบ วิธีการย้อม ชนิดและปริมาณผลผลิต เวลาที่ใช้ทอผ้า และรายได้ นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมหัตถกรรมและสิ่งทอทั้งขนาดกลางและขนาดเล็กจากรัฐได้ดึงดูดให้เกิดการลงทุนทั้งในรูปแบบร้านค้าและโรงงานทอผ้าไหมจากนักลงทุนในท้องถิ่นและต่างประเทศ การได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีนำเข้าผ้าไหมจากประเทศแถบยุโรป และอเมริกาก็กระตุ้นให้ภาคการผลิตและส่งออกผ้าไหมขยายตัวขึ้นอย่างต่อเนื่อง แนวโน้มความต้องการผ้าไหมของ

ผู้บริโภคในตลาดที่เพิ่มสูงขึ้นก็กระตุ้นให้เกิดการจ้างแรงงาน สร้างอาชีพและรายได้ให้กับแรงงานในนครหลวงเวียงจันทน์ การจัดตั้งกลุ่มทอผ้าไหมในชุมชนของภาครัฐได้ส่งเสริมให้ผู้หญิงที่ว่างจากงานประจำมีอาชีพเสริม และเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว นอกจากนี้ สภาการค้าและอุตสาหกรรมแห่งชาติลาว และสมาคมหัตถกรรม นอกจากจะช่วยจัดหาออเดอร์ให้กับกลุ่มทอผ้าไหมแล้ว ยังช่วยในการกระจายสินค้าผ้าไหมให้กับกลุ่มทอผ้าไหมรวมถึงกลุ่มผู้ประกอบการผ้าไหมอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้น การซื้อขายออนไลน์ และการขนส่งสินค้าที่สะดวกรวดเร็วก็มีส่วนกระตุ้นให้ผู้บริโภคใช้จ่ายเงินซื้อผ้าไหมเพิ่มมากขึ้น ข้อค้นพบเหล่านี้ชี้ให้เห็นประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายได้ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงการทอผ้าไหมจากยุคทอไว้ใช้ในครัวเรือน เป็นการทอเพื่อสร้างรายได้ก่อให้เกิดอาชีพเสริมขึ้น การทอผ้าไหมไม่ได้เปลี่ยนแปลงภายในขั้นตอนและวิธีการทอผ้าเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดอาชีพเสริมขึ้นเพื่อสนับสนุนการทอผ้าไหมให้รวดเร็วอีกด้วย ได้แก่ บริการย้อมสีเส้นไหม และรับจ้างแกะลวดลายผ้า รูปแบบการรับจ้างทอผ้าในครัวเรือนได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของอาชีพเสริมเหล่านี้ ซึ่งผู้รับจ้างทอผ้าไหมต้องการความรวดเร็ว ประกอบกับผู้ให้บริการก็ต้องการรายได้ด้วย ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ที่ให้ความสำคัญกับขั้นตอนการจัดเตรียมวัตถุดิบของผู้ผลิต ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของวงจรการผลิตสมัยใหม่ (Life Cycle Processes) (Ayers, 2001; Wisner, Tan & Leong, 2012) การจ้างย้อมสีเส้นไหมมีส่วนช่วยให้การทอผ้าไหมมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะผู้รับจ้างทอผ้าไม่ต้องเสียเวลา 1-2 วันในการย้อมสีไหมเอง นอกจากนี้ ยังสามารถทอผ้าไหมได้ตลอดทั้งปีแม้จะเป็นช่วงฤดูฝน เพราะไม่ต้องกังวลกับขั้นตอนการย้อมสีอีกต่อไป ปรากฏการณ์เหล่านี้ยังตรงกับวัตถุประสงค์ของการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่เน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลในทุกช่วงของห่วงโซ่การผลิต ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้ผลิตสามารถแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่นในตลาดได้ (Felea & Albastroiu, 2013) สำหรับอาชีพรับจ้างแกะลายผ้ายังช่วยตอบโจทย์ผู้บริโภคที่ต้องการลวดลายแปลกใหม่ แต่ผู้รับจ้างไม่สามารถสร้างลวดลายเองได้ให้สามารถทอผ้าไหมตามออเดอร์ได้ ในประเด็นนี้ตรงกับหลักการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่เน้นการจัดการเชิงรุกเกี่ยวกับกิจกรรมการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการสูงสุดของลูกค้า (Bozarth & Handfield, 2008) อย่างไรก็ตาม การอภิปรายข้างต้นก่อให้เกิดประเด็นใหม่ที่น่าคิด

และพิจารณาของผู้ที่เกี่ยวข้องคือ การป้องกันผลเสียหรือปัญหาที่อาจจะเกิดกับสิ่งแวดล้อมจากการทิ้งสารเคมีฟอกและย้อมสีเส้นไหมของผู้ให้บริการ

รูปแบบการทอผ้าไหมทั้ง 3 รูปแบบในยุคหลังการส่งเสริมอุตสาหกรรมและการค้าแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายจากการทอผ้าไหมเพื่อใช้ในครัวเรือนเป็นการค้ามากขึ้น จุดร่วมประการหนึ่งของรูปแบบการทอผ้าไหมในยุคนี้ คือ เพื่อค้าขายและสร้างรายได้ ใช้เวลาและแรงงานในการทอผ้ามากขึ้น จุดร่วมนี้สนับสนุนมุมมองของ Sisane (2018) ที่กล่าวว่าแต่เดิมก่อนปี 1990 การทอผ้าไหมด้วยมือมีเป้าหมายเพื่อไว้ใช้ส่วนตัว (Personal use) แต่ปัจจุบันเป็นการทอเพื่อการค้ามากขึ้น ปัจจัยการค้าขายออนไลน์ หรือ E-commerce มีบทบาทสำคัญในการกระจายสินค้าซึ่งผู้ซื้อสามารถเลือกและสั่งซื้อผ้าไหมตามชนิดและราคาผ่านคอมพิวเตอร์ หรือโทรศัพท์มือถือได้โดยตรง นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่าร้านค้าผ้าพยายามตอบสนองกำลังซื้อของผู้บริโภคที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ปรากฏการณ์นี้ชี้ให้เห็นกลไกขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจแบบตลาด ซึ่งอยู่บนหลักการของอุปสงค์ และอุปทาน ในตลาดเป็นตัวกำหนดรูปแบบการทอผ้า (Corporate Finance Institute, 2021) การนำกลยุทธ์การตลาดสมัยใหม่ ได้แก่ การลดราคา (Discount pricing) แจกของแถม (Free gift) เพื่อกระตุ้นการซื้อ และทำให้ผู้ซื้อรู้สึกคุ้มค่ากับเงินที่ต้องจ่ายไป (Mark & Yongmin, 2017) ซึ่งในบริบทผู้ค้าผ้าไหมในนครหลวงเวียงจันทน์จะเห็นได้จากการลดราคา 5-10% เมื่อซื้อสินค้าจำนวนมากขึ้น หรือมีโปรโมชั่นของแถมเมื่อซื้อครบตามยอดที่ระบุไว้ ข้อค้นพบนี้ช่วยให้เข้าใจการใช้กลไกตลาดขับเคลื่อนการพัฒนา (Market-driven Development) เศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของ สปป.ลาว ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะมุมมองการเพิ่มโอกาสและช่องทางในการขายผลผลิตและสินค้าผ้าไหม (Esterik, 1999)

ความต้องการผ้าไหมในตลาดที่เพิ่มขึ้นเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ผลผลิตผ้าไหมมีปริมาณและชนิดที่หลากหลาย การผลิตสินค้าในระบบตลาด ความต้องการซื้อ (Demand) ของผู้บริโภคมีส่วนสำคัญให้อุตสาหกรรมการผลิตผ้าไหมขยายตัว เพราะระบบตลาดเสรีมีลูกค้าที่มีฐานะทางเศรษฐกิจหลายระดับ มีรสนิยมและความต้องการที่หลากหลาย ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าผลผลิตผ้าไหมจึงมีหลากหลายราคา และความสวยงามปราณีต ซึ่งสะท้อนมาจากรูปแบบการทอผ้าในยุคหลังการส่งเสริมอุตสาหกรรม การรับจ้างทอผ้าที่โรงงานนายทุนสะท้อนให้เห็นการผลิตที่เน้นปริมาณ (Volume) เป็นหลัก นายทุนจะทราบว่าคุณภาพ

ผ้าไหมชนิดใดเป็นที่ต้องการของตลาด และจะต้องจ้างแรงงานมากน้อยเท่าใดเพื่อให้มีสินค้าเพียงพอสำหรับขาย นอกจากนี้ การทอผ้าตามออเดอร์ก็สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการและรสนิยมของผู้บริโภคที่มีความหลากหลาย ผู้ที่ทอเครื่องผ้าไหมส่วนใหญ่เป็นคนมีฐานะดี และพร้อมที่จะจ่ายหากได้สินค้าตรงตามสเปคที่ต้องการ ปรากฏการณ์เหล่านี้ นอกจากจะสะท้อนถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ซื้อในตลาดที่มีความหลากหลายแล้ว ยังสนับสนุนการศึกษาของ Hall (2004) ที่พบว่าปัจจุบันผ้าไหมลาวมีการเปลี่ยนแปลงในหลายลักษณะ เช่น ลวดลาย สี การออกแบบ ขนาด รูปแบบการทอ และเส้นใยที่ใช้ทอ เป็นต้น กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่ากลไกผู้บริโภคในตลาดได้กระตุ้นให้การทอผ้าไหมของคนลาวเปลี่ยนแปลงจากยุคทอผ้าแบบดั้งเดิมไปสู่การทอผ้าไหมในระบบตลาดมากขึ้น

ผู้หญิงในปัจจุบันไม่ได้มีบทบาทการทำงานบ้านเพียงอย่างเดียว แต่มีบทบาทในการทำงานอาชีพหารายได้เลี้ยงครอบครัวด้วย แต่เดิมการทำงานบ้าน และช่วยงานภาคการเกษตรเป็นบทบาทหลักของผู้หญิง ส่วนผู้ชายมีบทบาทในการทำงานหาเงินเลี้ยงครอบครัว อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์รูปแบบการทอผ้าไหมหลังยุคการส่งเสริมอุตสาหกรรมการค้า (3 รูปแบบ) สะท้อนให้เห็นว่าปัจจุบันผู้หญิงมีบทบาทแรงงานมากขึ้น ทั้งการทำงานบ้านและทำงานอาชีพหารายได้เลี้ยงครอบครัว ผลจากการขยายตัวของธุรกิจการค้าผ้าไหมในนครหลวงเวียงจันทน์ ประกอบกับความต้องการผ้าไหมในตลาดเพิ่มสูงขึ้นทำให้ผู้หญิงต้องปรับเปลี่ยนบทบาท รูปแบบการรวมกลุ่มทอผ้าไหมสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายการทอเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว นอกจากนี้ รูปแบบการรับจ้างทอผ้าในครัวเรือน และการรับจ้างทอผ้าไหมที่บ้านนายทุนก็สะท้อนให้เห็นบทบาทแรงงานของผู้หญิงที่มีส่วนร่วมในระบบการผลิตแบบตลาดมากกว่าในอดีต กล่าวคือ นอกจากทำงานบ้านและงานภาคการเกษตรแล้ว ยังต้องรับจ้างทอผ้าไหมเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัวอีกด้วย ซึ่งต้องทอผ้าตลอดทั้งวันๆ ละ 6-8 ชั่วโมง ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าแรงงานผู้หญิงได้ก้าวเข้ามามีบทบาทต่อการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมการผลิตผ้าไหมในนครหลวงเวียงจันทน์ ข้อค้นพบนี้ได้สนับสนุนรายงานของ Gender Resource Information and Development Centre (2006) ที่พบว่า ผู้หญิงใน สปป.ลาว จะมีส่วนร่วมในกำลังแรงงาน (Labor Force Participation) มากถึงร้อยละ 70 ซึ่งสูงที่สุดในประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Mekong Region) ผู้หญิงจะมีบทบาทในภาคธุรกิจและประกอบการค้าปลีกขนาดเล็กมากที่สุด โดยร้อยละ 24 อยู่ในภาคการผลิตสิ่งทอ

นอกจากนี้ การวิเคราะห์หีบบาทสตรีในระบบเศรษฐกิจของ Na-Chiangmai (2018) ก็พบว่ายี่ห้อสตรีมีอัตราการมีส่วนร่วมของกำลังแรงงาน (Work Force) มากขึ้นก็ยิ่งส่งผลให้ เศรษฐกิจมีการเจริญเติบโตมากขึ้นด้วย (Economic Growth)

7. ข้อเสนอแนะ

1) ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทอผ้าไหมในนครหลวงเวียงจันทน์ พบว่า รูปแบบการทอผ้าไหมในยุคหลังการส่งเสริมอุตสาหกรรมใช้สี่สังเคราะห์ในการ ย้อมเส้นไหม ประกอบกับมีบริการรับจ้างย้อมใหม่เป็นอาชีพเสริม ดังนั้นปริมาณน้ำที่ ้จากการย้อมเส้นไหมต้องเพิ่มมากขึ้น และอาจก่อให้เกิดปัญหาต่อดินและแหล่งน้ำหากไม่มี การจัดการอย่างถูกวิธี ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเตรียมการและวางมาตรการป้องกัน ปัญหาที่อาจจะเกิดจากการทิ้งน้ำเสียลงดินและแหล่งน้ำสาธารณะ เช่น แผนกผังเมือง ควรออกประกาศควบคุมการทิ้งน้ำเสียลงแหล่งน้ำสาธารณะ กรมแผนการควรจัดวางระบบ บำบัดน้ำเสียให้กับชุมชนหรือโรงงาน กรมโรงงานอุตสาหกรรมควรให้ความรู้วิธีการจัดการ น้ำเสียอย่างถูกต้องกับกลุ่มทอผ้าไหม เป็นต้น

2) ผลการศึกษา พบว่า มีแรงงานรับจ้างทอผ้าในโรงงานทอผ้าไหมเป็นจำนวนมาก และบางคนต้องทำงานล่วงเวลาด้วย การนั่งทอผ้าไหมติดต่อกันเป็นเวลานานย่อมส่งผลเสีย ต่อสุขภาพไม่มากนักน้อย ดังนั้นเพื่อป้องกันปัญหาสุขภาพที่อาจจะเกิดขึ้นกับแรงงานทอผ้า โรงงานควรมีระบบการตรวจสุขภาพประจำปี และระบบสวัสดิการหรือประกันสุขภาพ ้ให้กับแรงงาน โดยกรมกฎหมายควรออกกฎหมายเพื่อกำหนดให้โรงงานมีสวัสดิการ ตรวจสุขภาพฟรีแก่พนักงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เช่น ตรวจร่างกายทั่วไป ความสมบูรณ์ ของเม็ดเลือด ระดับไขมันและน้ำตาลในเลือด เป็นต้น นอกจากนี้ ต้องออกกฎหมายการ ทำงานล่วงเวลา (Part-Time Work Law) เพื่อควบคุมการจ้างแรงงานของโรงงานอุตสาหกรรม

3) ผลการศึกษา พบว่า เพื่อให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในการขายผ้าไหม ร้านค้าผ้าไหมจึงได้นำระบบออนไลน์มาใช้ในการสั่งซื้อสินค้า และการโอนเงินค่าสินค้า ้อย่างไรก็ตาม หากระบบออนไลน์ไม่มีความปลอดภัยอาจก่อให้เกิดปัญหาการฉ้อโกง และหลอกหลวงผ่านระบบการซื้อขายออนไลน์ได้ ดังนั้นหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ควรมีการเตรียมการรับมือกับปัญหาเหล่านี้ เช่น กรมกฎหมายควรออกกฎหมายการ

ธุรกรรมออนไลน์ การติดตั้งระบบเฝ้าระวังการเจาะระบบเครือข่ายการเงิน เป็นต้น รวมถึงการให้ความรู้กับร้านค้าและผู้บริโภคเกี่ยวกับการทำธุรกรรมออนไลน์ เช่น กรมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็กรอบรมให้ความรู้กับร้านค้าหรือผู้ประกอบการ ที่ต้องการทำธุรกรรมผ่านระบบออนไลน์ การสร้างช่องทางรับเรื่องร้องเรียนจากผู้บริโภค เป็นต้น

4) ผลการศึกษาพบว่า การรับจ้างทอผ้าไหมที่บ้านนายทุน บางครั้งค่าแรงคิดจากความยาวหรือปริมาณการทอได้ เช่น ผ้าไหมสีพื้น เป็นต้น ซึ่งการคิดค่าแรงด้วยเกณฑ์ดังกล่าวเพียงอย่างเดียวอาจส่งผลให้สินค้าผ้าไหมด้อยคุณภาพได้ ดังนั้นประเด็นการกำหนดคุณภาพและมาตรฐานของผ้าไหมสีพื้นจึงเป็นประเด็นที่หน่วยงานมาตรฐานต้องนำไปพัฒนาต่อไป เช่น กรมมาตรฐานและมาตรวิทยา ต้องเตรียมการและวางแผนการสร้างมาตรฐานผ้าไหมสีพื้นในอนาคต (Standard Designation) เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้โรงงานหรือผู้ทอผ้าไหมนำไปใช้เป็นมาตรฐานในการทอผ้าไหมได้

8. ประกาศคุณูปการ

งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปีการศึกษา 2559 ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ นอกจากนี้ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ทุกคนที่กรุณาสละเวลาให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ทอผ้าไหม ผู้ค้าผ้าไหม และผู้ซื้อผ้าไหม

9. เอกสารอ้างอิง

- Altwater, E. (1993). *The Future of the Market: An essay on the Regulation of Money and Nature after the Collapse of 'Actually Existing Socialism'*. Retrieved April 15, 2021, from <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/030981689505500113?journalCode=cnca>
- Asia InCH. (2021). *Weaving of Laos*. Retrieved April 11, 2021, from <https://asiainch.org/craft/textiles-of-laos/>

- Association of Lao Garment Industry. (2018). *List of the garment factories and production system of 2018*. Vientiane: Laos.
- Ayers, J. B. (2001). *Handbook of Supply Chain Management*. Boca Raton: The St. Lucie Press.
- Bozarth, C. & Handfield, R. B. (2008). *Introduction to Operations and Supply Chain Management*. 2nd edition. Upper Saddle River: Pearson Prentice Hall.
- Corporate Finance Institute. (2021). "What Is a Market Economy?". Retrieved March 22, 2021, from <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/economics/definition-market-economy/>
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five traditions*. Los Angeles: Sage Publications.
- Department of Foreign Trade Policy. (2018). *A report from department of foreign trade policy, Ministry of Industry and Commerce*. Vientiane: Laos.
- Department of Production and Trade Promotion. (2010). *National Export Strategy for period 2011-2015*. Vientiane: Ministry of Industry and Commerce.
- Doolittle, C. I. & Black, G. M. (2015). Fashioning Lao Identity: Textiles, Representation and the Grand Fashion Show. *The Journal of Lao Studies, Special Issue 2015*, 82-97.
- Economic Research Institute for ASEAN and East Asia. (2016). *Lao PDR at the Crossroads: Industrial Development Strategies 2016–2030*. Retrieved April 11, 2021, from http://asean.dla.go.th/download/attachment/20190307/1D228D90-E3BF-5865-86EA-C235DA44F4BF_Lao_PDR_at_the_Crossroads.pdf
- Esterik, P. V. (1999). Fabricating National Identity: Textiles in Lao PDR. *Museum Anthropology*, 23(1), 47-55.

- Felea, M. & Albastroiu, I. (2013). Defining the Concept of Supply Chain Management and its Relevance to Romanian Academics and Practitioners. *Supply Chain Management*, 15(33),74-88.
- Gender Resource Information and Development Centre. (2006). *LAO PDR : COUNTRY GENDER PROFILE*. Retrieved March 22, 2021, from https://www.jica.go.jp/english/our_work/thematic_issues/gender/background/pdf/e05lao.pdf
- Gregory, P. R., & Stuart, R. C. (2004). *Comparing economic systems in the twenty-first century*. Boston: Houghton Mifflin.
- Hall, R. (2004). *Tradition and Innovation in Contemporary Lao Textiles*. Retrieved March 22, 2021, from <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1467&context=tsaconf>
- Laofab. (2021). *9TH FIVE-YEAR NATIONAL SOCIOECONOMIC DEVELOPMENT PLAN (2021-2025)*. Retrieved March 22, 2021, from <https://laofab.org/document/download/4870>
- Manolom, T. (2020). *Lao satin and garments industry in the era of new normal of the COVID-19 pandemic situation*. (In Lao). Retrieved April 15, 2021, from https://www.laotradeportal.gov.la/kcfinder/upload/files/Article_1609992118lo_LA.pdf
- Mark, A. & Yongmin, C. (2017). *Discount Pricing*. Retrieved April 15, 2021, from https://mpra.ub.uni-muenchen.de/76681/1/MPra_paper_76681.pdf
- McIntosh, L. S. (2002). *From the Village House to the Urban Markets: The Evolution of Silk Production in Laos*. Retrieved April 15, 2021, from <https://digitalcommons.unl.edu/tsaconf/401/>
- Ministry of Planning and Investment. (2011). *The Seventh Five-Year National SocioEconomic Development Plan (2011-2015)*. Retrieved April 11, 2021, from https://www.undp.org/content/dam/laopdr/docs/Reports%20and%20publications/LA_7th%20NSEDPA_Eng.pdf

- Na-Chiangmai, D. (2018). Female Labor Force Contribution to Economic Growth. *Chiang Mai University Journal of Economics*, 22(3), 47-61.
- Phimphanthavong, H. (2012). *Economic Reform and Regional Development of Laos*. Retrieved March 22, 2021, from https://www.researchgate.net/publication/276489137_Economic_Reform_and_Regional_Development_of_Laos
- Sisane, H. (2018). *Lao handicrafts – from household basics to global markets*. Retrieved March 22, 2021, from <https://www.chinadailyhk.com/articles/231/165/135/1541933590671.html>
- Struthers, J. (2004). *Lao Sericulture*. Retrieved April 8, 2019, from http://glenhill.co.nz/sericulture_enterprise_development_laos.html
- The Bank of the Lao PDR. (2019). *SEMs Loan*. Retrieved March 22, 2021, from <http://aec.utcc.ac.th/laos-central-bank-set-to-use-300m-chinese-loans-for-sme-financing/>
- Thephavong, B., Lemsouthi, K., & Vilavong, B. (2021). *Laos: The Textile and Garment Industry in the Post-ATC Era*. Retrieved April 11, 2021, from https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/casestudies_e/case22_e.htm
- The United Nation COMTRADE. (2021). *Laos exports of silk*. Retrieved April 11, 2021, from <https://tradingeconomics.com/laos/exports/silk>
- Trade and Product Promotion Department. (2011). *Sustainable Silk Production Partnership Project in Rural Lao PDR 2011-2015*. Retrieved March 22, 2021. from https://snv.org/cms/sites/default/files/explore/download/sspp_brochure_e_final.pdf
- Service Fraternel d'Entraide-Laos (SFE). (2020). *Silk Development Project*. Retrieved March 22, 2021, from <https://2020.sfe-laos.org/les-projets/developpement-rural/soie/?lang=en>

Small and Medium Enterprise Promotion and Development Office (SMEPDO). (2006).

Strategy For Small and Medium- Enterprise Development Until 2010. Vientiane: Ministry of Industry and Commerce. Wisner, J., Tan, K. C. & Leong, G. K. (2012). *Principles of Supply Chain Management: A Balanced Approach*. 3rd edition. Mason: South-Western Cengage Learning.